

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ”

(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2004

Підготовлено кандидатом педагогічних наук *Л. І. Курач*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки (протокол № 6 від 02.04.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Курач Л. І. Навчальна програма дисципліни “Історія педагогіки” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2004. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія педагогіки”, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2004

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета дисципліни “Історія педагогіки” – висвітлити теорію та практику єдиного всесвітньо-історичного педагогічного процесу, розкрити закономірності становлення школи, народної освіти. Програмою передбачено виклад історії педагогіки в тісному зв’язку з історією людства, зміною суспільно-економічних формацій. Пізнання витоків історії педагогіки і процесу її розвитку, світової педагогічної спадщини сприяє формуванню світогляду майбутніх спеціалістів, здатності до аналізу, порівняння певних педагогічних явищ в їх історичній ретроспективі.

Курс історії педагогіки складається з двох частин:

1. Історія зарубіжної педагогіки.
2. Історія педагогіки України.

У першій частині розкривається процес зародження й розвитку національної школи, системи виховання, педагогіки, що притаманний усім народам світу. Цей процес має спільні закони, закономірності, реалізація яких найповнішою мірою відповідає утвердженню високих загальнолюдських цінностей кожної людини — представника тієї чи іншої національності. Вивчення історії зарубіжної школи й педагогіки як важливої складової загальної та педагогічної культури дає уявлення про головні напрями розвитку педагогічної думки. Це дає змогу зрозуміти характер взаємовідносин суспільства і школи на різних ступенях історичного розвитку, а також роль сфери освіти у накопиченні та збереженні соціальних і культурних цінностей людства.

У другій частині висвітлюються вітчизняні історико-педагогічні проблеми, починаючи з часів трипільської культури й закінчуючи сучасним станом будівництва й розвитку школи та педагогіки України.

Досягнення цілей курсу передбачає вирішення таких завдань:

- сформуувати цілісну систему знань про історико-педагогічні процеси, явища та факти;
- забезпечити оволодіння кращими здобутками світової та української педагогіки, виробити уміння застосовувати їх у сучасних умовах, здійснювати пошукову діяльність, розвивати творчий потенціал;
- розкривати внутрішні закономірності й специфічні ознаки, притаманні розвитку школи, вихованню й педагогіки українського народу та інших народів;

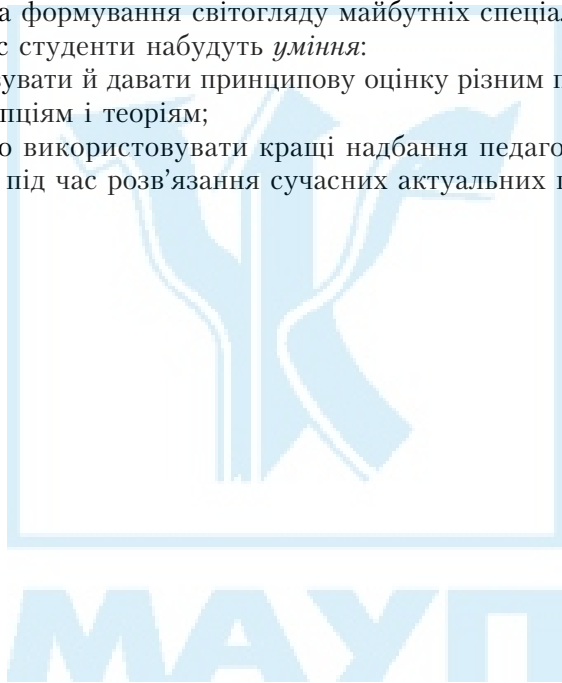
- формувати цілісну картину світу, професіональний педагогічний світогляд.

У процесі вивчення історії педагогіки студенти здобудуть *знання* про:

- розвиток освіти й виховання з найдавніших часів до наших днів;
- найважливіші педагогічні теорії, що склались у різні історичні епохи;
- погляди й спадщину найвидатніших педагогів минулого;
- витоки історії педагогіки й процесу її розвитку, що впливають на формування світогляду майбутніх спеціалістів.

Водночас студенти набудуть *уміння*:

- аналізувати й давати принципову оцінку різним педагогічним концепціям і теоріям;
- творчо використовувати кращі надбання педагогічної спадщини під час розв'язання сучасних актуальних проблем.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни

“ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ”

№ пор	Назва розділу і теми
	I. Історія зарубіжної педагогіки
1	Виникнення освіти й виховання в світовій суспільній цивілізації
2	Школа й педагогіка в Середньовіччі та епоху Відродження
3	Західноєвропейська педагогіка епохи нового часу та Просвітництва
4	Західноєвропейська педагогіка кінця XVIII — першої половини XIX ст.
5	Загальні тенденції світової педагогіки кінця XIX — початку XX ст.
6	Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу
	II. Історія української педагогіки
7	Виховання, шкільництво й педагогічна думка з найдавніших часів до XVI ст.
8	Школа й педагогічна думка XVI–XVII ст.
9	Шкільна система й розвиток педагогічної думки в Україні у XVIII ст.
10	Загальна характеристика освіти в Україні в першій половині XIX ст.
11	Освіта та педагогічна думка в Україні другої половини XIX ст.
12	Школа й педагогіка України у XX ст.
13	Утвердження освіти в Україні на сучасному етапі духовного й національного відродження

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ”

Розділ I. Історія зарубіжної педагогіки

Тема 1. Виникнення освіти й виховання в світовій суспільній цивілізації

Предмет і завдання історії педагогіки. Підходи світової науки до виникнення виховання. Виховання у первісному суспільстві. Виникнення перших шкіл у світовій цивілізації.

Виховання у Стародавній Греції. Давньогрецькі філософи про формування людської особистості (Сократ, Платон, Арістотель, Демокрит).

Школа і педагогіка Стародавнього Риму.

Література [1; 8; 30; 31; 36; 47]

Тема 2. Школа й педагогіка й Середньовіччі та епоху Відродження

Загальна характеристика доби Середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Особливості лицарського виховання. Виникнення освіти для дівчат. Поява перших університетів у Західній Європі та організація навчання в них.

Культура епохи європейського Відродження. “Будинок радості” Вітторіно да Фельєре. Поєднання навчання з продуктивною працею Томаса Мора і Томазо Кампанелли. Гуманістичні ідеї освіти й виховання (Ф. Рабле, Е. Роттердамський, М. Монтень).

Література [3; 6; 8; 9; 30; 31; 42; 47]

Тема 3. Західноєвропейська педагогіка епохи нового часу та Просвітництва

Життя та діяльність Я. А. Коменського. Світогляд Я. А. Коменського та його завдання виховання особистості. Принцип природовідповідності, вікова періодизація та система шкіл (за Я. А. Коменським). Класно-урочна система та принципи навчання Я. А. Коменського. Підручники Я. А. Коменського.

Педагогічні ідеї Дж. Локка. Ідея вільного виховання Ж. Ж. Руссо. Вікова періодизація та система виховання Ж. Ж. Руссо. Педагогічні погляди французьких філософів К. Гельвеція і Дідро.

Література [6; 30; 31; 36; 37; 42]

Тема 4. Західноєвропейська педагогіка кінця XVIII – першої половини XIX ст.

Життя та педагогічна діяльність Й. Г. Песталоцці. Ідея гармонійного виховання Песталоцці. Його теорія елементарної освіти та методика початкового навчання. Неогуманізм. В. Гумбольдт та його

освітні проекти. Дидактика Ф. Дістервега. Теорія навчання й виховання Й. Гербарта. Р. Оуен про формування особистості.

Література [5; 15; 30; 31; 36; 38; 47]

Тема 5. Загальні тенденції світової педагогіки кінця XIX – початку XX ст.

Реформаторська педагогіка (педагогіка вільного виховання, педагогіка особистості, експериментальна педагогіка). Прагматична педагогіка Д. Дьюї.

Гуманістичні засади освіти й виховання. Рух нового виховання (М. Монтесорі, С. Френе).

Ідея цілісного виховання Р. Штайнера. Ідеї виховання й навчання в педагогіці екзистенціалізму.

Література [31–33; 36; 39; 47; 49]

Тема 6. Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу

Еволюція освітніх систем у найрозвиненіших країнах на рубежі XXI ст. Система освіти в США. Освітня система у Великобританії. Характеристика освітньої системи у Німеччині.

Особливості освітньої системи Франції. Система освіти в Японії.

Література [30; 31; 47]

Розділ II. Історія української педагогіки

Тема 7. Виховання, шкільництво й педагогічна думка з найдавніших часів до XVI ст.

Духовна культура, навчання й виховання дітей наших предків. Наукові дані про виникнення писемності в дохристиянський період.

Прийняття християнства на Русі, його роль у розвитку культури, освіти, виховання. Традиційні засади виховання дітей в Київській Русі. Зміст та організація навчання у Київській Русі. Перекладна Література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.

Виховання й школа в XIV–XV ст. Мандрівні дяки. Культурно-освітня діяльність П. Русина. Видатний український вчений і педагог Ю. Дрогобич (Котермак).

Література [8; 9; 25; 30; 31; 36; 45; 47]

Тема 8. Школа й педагогічна думка XVI–XVII ст.

Культурно-освітня діяльність і педагогічні погляди видатних учених, просвітителів, педагогів (І. Гізель, І. Галятовський, М. Смотрицький, С. Яворський та ін.). Енциклопедія П. Беринди та риторика І. Галятовського. Педагогічні погляди Е. Славинецького і С. Полоцького.

Освітньо-педагогічна діяльність Ф. Прокоповича.

Література [3; 8; 25; 30; 31; 36; 42; 47]

Тема 9. Шкільна система й розвиток педагогічної думки в Україні у XVIII ст.

Ідея народності та природовідповідності виховання Г. Сковороди. Г. Сковорода про розумове, моральне та трудове виховання дітей. Статут 1786 р. Російської імперії про зміст та особливості шкільної системи.

Система освіти на Правобережній Україні та Закарпатті (друга половина XVIII ст.).

Література [8; 9; 18; 30; 32; 36; 47]

Тема 10. Загальна характеристика освіти в Україні в першій половині XIX ст.

Культурно-освітня діяльність західноукраїнських діячів (М. Шашкевич, І. Вагілевич, Я. Гловацький, Й. Левицький). Педагогіка О. Духновича. Культурно-просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства (Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров). Педагогічна діяльність і світогляд К. Ушинського. Ідея національного виховання К. Ушинського.

Література [8; 9; 20–23; 30; 32; 36; 47]

Тема 11. Освіта та педагогічна думка в Україні другої половини XIX ст.

Освітньо-педагогічна діяльність М. Пирогова. Організаційна педагогічна діяльність М. Корфа. Просвітницько-педагогічна діяльність Х. Алчевської. Теорія фізичного виховання особистості П. Лесгафта. Ідея національної школи М. Драгоманова. Ідея на-

ціонального шкільництва М. Грушевського. Педагогічні погляди Ю. Федьковича.

Література [8; 9; 30; 31; 36; 38; 47]

Тема 12. Школа й педагогіка України у ХХ ст.

Освітньо-педагогічні погляди І. Франка. Педагогічні ідеї Лесі Українки. Освітня і педагогічна діяльність Т. Лубенця. Ідея національної школи С. Русової. Ідея національного рідномовного виховання І. Огієнка. Педагогічна система А. Макаренка.

Уніфікація загальної освіти в 30-ті роки.

Особливості становлення освіти у післявоєнний період (кінець 40-х–50-ті роки).

Розвиток освіти й педагогіки у 60-ті роки. Педагогічна система В. Сухомлинського. Школа й педагогіка України у період застою (70–80-ті роки).

Література [9–12; 19; 30; 31; 36; 46; 47]

Тема 13. Утвердження освіти в Україні на сучасному етапі духовного й національного відродження

Утвердження демократичних державно-громадських засад освіти й виховання молоді. Реформування освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Утвердження шляхів і засобів національного виховання дітей та молоді.

Особливості реформування професійної, вищої та педагогічної освіти.

Література [1; 2; 7; 8; 14; 24; 27; 30; 31; 47]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання історії педагогіки.
2. Афінівська система виховання: мета, сімейне виховання, характеристика музичних і гімнастичних шкіл. Арістотель “Політика”.
3. Спартанська система виховання: мета, сімейне виховання, права й обов’язки учнів, особливості виховання дівчат, музика, співи, лаконічна мова, ставлення до освіти.

4. Школи софістів (V ст. до н. е.). Риторика як наука про ораторське мистецтво. Демосфен.
5. Зародження педагогічної теорії в роботах філософів Стародавньої Греції: Плутарха, Сократа, Платона, Арістотеля.
6. Виховання й школа в Римській імперії: Квінтіліан.
7. Виховання в епоху феодалізму.
8. Система рицарського виховання.
9. Система церковних шкіл епохи Середньовіччя.
10. Середньовічні університети.
11. Цехові й гільдійські школи.
12. Освіта, школа й виховання в Київській Русі.
13. Перші вищі навчальні заклади Європи. Характеристика їх діяльності.
14. Аналіз “Повчання Володимира Мономаха дітям”.
15. Основні педагогічні ідеї епохи Відродження у країнах Західної Європи.
16. Видатні представники педагогіки доби Відродження країн Західної Європи.
17. Провідні педагогічні ідеї епохи Відродження. Зародження гуманістичної педагогіки.
18. Педагогічні погляди Вітторіно де Фельтре (“Школа радості”).
19. Педагогічні погляди Мішеля Монтеня (“Опыты”).
20. Погляди на виховання Франсуа Рабле (“Гаргантюа і Пантагрюель”).
21. Педагогічні погляди Е. Роттердамського (“Похвала глупости”, “О том, как подобает быстро и достойно обучать детей добродетели и наукам”).
22. Єзуїтська система виховання та навчання.
23. Український ренесанс XV–XVII ст. Братські школи в Україні. Характеристика статуту Луцької братської школи.
24. Особливості духовно-культурного розвитку в Україні наприкінці XVI – початку XVII ст. і внесок у нього Острозької академії.
25. Історія виникнення Києво-Могилянської академії. Київська братська школа. Лаврська школа. Петро Могила.
26. Діяльність українських просвітителів і педагогів: Йов Борецький, Інокентій Гізель, Лазар Баранович, Йоасаф Кроковецький, Симеон Полоцький, Єпіфаній Славенецький. Педагогічна діяльність і погляди Феодана Прокоповича.
27. Козацька педагогіка. Перші навчальні книги.

28. Педагогічна теорія Я. А. Коменського. Система шкіл Я. А. Коменського та вікова періодизація.
29. Я. А. Коменський про моральне виховання.
30. Дидактичні погляди Я. А. Коменського. Аналіз робіт Я. А. Коменського “Велика дидактика”, “Закони добре організованої школи”.
31. Характеристика народної освіти в Україні у XVIII ст.
32. Основні типи шкіл, що функціонували наприкінці XVII–XVIII ст. в різних країнах Європи та в Україні й Росії. Порівняльний аналіз.
33. Педагогічні погляди Д. Локка.
34. Педагогічні погляди Ж. Ж. Руссо.
35. Педагогічні ідеї І. Бецького.
36. Погляди на виховання Г. Сковороди.
37. Педагогічні ідеї Ф. Янковича.
38. Педагогічні погляди Й. Г. Песталоцці.
39. Освітні реформи першої половини XIX ст.
40. Характеристика навчально-виховних закладів Росії, України першої половини XIX ст. Харківський університет (1805), Київський університет (1834), Гімназія вищих наук кн. Безбородько (1820), колеї, ліцеї тощо.
41. Педагогічні ідеї та реформаторська практика Р. Оуена.
42. Педагогічні погляди А. Дістервега.
43. Педагогічні погляди Й. Гербарта.
44. Педагогічний рух 60-х років XIX ст. у Росії. Освітні реформи 80-х років.
45. Педагогічні погляди М. І. Пирогова.
46. Погляди на виховання Л. М. Толстого.
47. Педагогічна діяльність і погляди К. Д. Ушинського.
48. К. Д. Ушинський про педагогіку як науку й мистецтво.
49. К. Д. Ушинський про народність у вихованні.
50. К. Д. Ушинський про роль праці у моральному вихованні людини.
51. К. Д. Ушинський про підготовку вчителя.
52. Дидактичні погляди К. Д. Ушинського.
53. Педагогічні ідеї Т. Г. Шевченка.
54. Педагогічні погляди О. В. Духновича.
55. Погляди на виховання Х. Д. Алчевської.
56. Педагогічні погляди М. О. Корфа.
57. Експериментальна педагогіка (Е. Мейман).

58. Прагматична педагогіка (Д. Дьюї).
59. Теорія “вільного” виховання (М. Монтессорі, К. Вентцель).
60. Теорія нового виховання (Демолен, Фер’єр).
61. Теорія розумової обдарованості (Біне, Сімон, Торндайк, Терман).
62. Теорія трудової школи (Г. Кершенштейнер).
63. Педагогіка дії (В. Лай).
64. Соціальна педагогіка (П. Наторп, С. Т. Шацький).
65. Педагогічні ідеї П. Ф. Лесгафта.
66. Освітні реформи 1917–1920 рр.
67. Педагогічна діяльність і погляди С. Русової.
68. “Положення про єдину трудову школу”.
69. Педологія в історії радянської школи.
70. Комплексні програми й бригадно-лабораторний метод навчання.
71. Ідеї соціального виховання.
72. Педагогічна теорія А. С. Макаренка.
73. Теорія колективного виховання А. С. Макаренка.
74. Ідеї трудового виховання А. С. Макаренка.
75. Ідеї сімейного виховання А. С. Макаренка.
76. Аналіз праць А. С. Макаренка “Педагогічна поема”, “Прапори на баштах”, “Лекції про виховання в сім’ї”, “Книга для батьків”, “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду”.
77. Школа й педагогічна думка в роки Вітчизняної війни 1941–1945 рр.
78. Розвиток школи й педагогічної науки в післявоєнні роки.
79. Закон “Про зв’язок школи з життям” та аналіз шляхів його виконання.
80. Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів “Про введення загальної освіти”.
81. Основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи (1984).
82. В. О. Сухомлинський — педагог-новатор. Ідеї В. О. Сухомлинського про виховання громадянина.
83. Народознавча основа теорії та практики виховання й навчання В. О. Сухомлинського.
84. В. О. Сухомлинський про розвиток і формування творчої особистості.
85. В. О. Сухомлинський про всебічний розвиток особистості.
86. Ідеї В. О. Сухомлинського про трудове виховання.

87. В. О. Сухомлинський про вчителя. Аналіз праць В. О. Сухомлинського: “Серце відаю дітям”, “Народження громадянина”, “Павлівська середня школа”, “Батьківська педагогіка”.
88. Основні педагогічні ідеї педагогів-новаторів 60–80-х років (В. А. Захаренко, Ш. О. Амонашвілі, В. Ф. Волков, Є. М. Ільїн, В. Ф. Шаталов та ін.).
89. Закон України “Про освіту”, Національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.).
90. Концепція безперервної системи національного виховання: Закон України “Про загальну середню освіту” (1999).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України “Про освіту” // Освіта. — 1996. — 21 серп.
2. Закон України “Про загальну середню освіту” // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 28.
3. *Галузінський В. М., Євтух М. Б.* Педагогіка: теорія та історія: Навч. посіб. — К., 1995.
4. *Грушевський М. С.* Про українську мову і українську школу // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
5. *Дістервег Ф. В.* Посібник для освіти німецьких вчителів. — М., 1981.
6. *Коменский Я. А.* Великая дидактика // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Сост. А. И. Пискунов. — М., 1981.
7. *Критерії* оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Освіта України. — 2000. — № 40. — 5 жовт.
8. *Левківський М. В.* Історія педагогіки. — Житомир, 2001.
9. *Любар О. О. та ін.* Історія української педагогіки / За ред. М. Г. Стельмаховича. — К.: ІЗМН, 2000.
10. *Макаренко А. С.* Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
11. *Макаренко А. С.* Методика організації виховного процесу // Методика виховної роботи. — К., 1990.
12. *Макаренко А. С.* Педагогічна поема. — К., 1997.
13. *Мельничук О. С.* Історія педагогіки України. — К.: Вища шк., 1998.

14. *Національна доктрина розвитку освіти* // Освіта. — 2002. — № 26. — 24 квіт. — 1 трав.
15. *Песталоцци Й. Г. Лебедина песня* // Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки. — М.: Просвещение, 1981.
16. *Повчання Володимира Мономаха дітям (XI ст.)* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
17. *Руссо Ж. Ж. Еміль, або Про виховання* // Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки. — М.: Просвещение, 1981.
18. *Сковорода Г. С. Вдячний Еродій* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
19. *Сухомлинський В. О. Павлишська середня школа* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
20. *Ушинський К. Д. Про користь педагогічної літератури* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
21. *Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
22. *Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.
23. *Ушинський К. Д. Рідне слово* // Історія вітчизняної педагогіки. — К., 2001.

Додаткова

24. *Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні: історія, теорія: Підруч.* — К., 1998.
25. *Антологія педагогічної думки Української ССР.* — М.: Педагогіка, 1988.
26. *Вихруїд В. Досвід зарубіжної школи в дидактиці К. Д. Ушинського* // Шлях освіти. — 2000. — № 1. — С. 42–46.
27. *Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність.* — К., 1997.
28. *Іонова О. Особливості діяльності вчителя в умовах вальдорфської школи* // Рідна шк. — 1999. — № 4. — С. 47–49.
29. *Іонова О. Дитина в сучасному суспільстві (вальдорфська педагогіка як екологія дитинства)* // Педагогіка і психологія. — 1999. — № 1. — С. 86–92.
30. *Історія педагогіки* / За ред. М. С. Гриценка. — К., 1973.
31. *Історія педагогіки* / За ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. — Житомир, 1999.
32. *Кей З. Век ребенка: Пер. с нем.* — М., 1905.

33. *Кершенштейнер Г.* Понятие трудовой школы: Пер. с нем. — М., 1915.
34. *Коваленко Є. І., Пінчук І. М.* Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової. — Ніжин, 1998.
35. *Коменский Я. А.* Избранные педагогические сочинения: В 2 т. — М., 1982.
36. *Кравець В.* Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. — Тернопіль, 1996.
37. *Мітюров В. Н.* Педагогічні ідеї Я. А. Коменського на Україні. — К., 1971.
38. *Нариси історії українського шкільництва 1905–1933:* Навч. посіб. / О. В. Сухомлинська та ін. — К., 1996.
39. *Монтессори М.* Руководство к моему методу: Пер. с итал. — М., 1916.
40. *Освітні технології /* За ред. О. М. Пехота. — К.: А. С. К., 2001.
41. *Педагогічний пошук.* — К.: Освіта, 1986.
42. *Піскунов А. І.* Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки. — М., 1981.
43. *Постолотій В.* Боротьба за національну школу в Україні (1917–1920 рр.) // Рідна шк. — 1999. — № 6. — С. 28–29.
44. *Піскунов А. І.* Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки. — М., 1981.
45. *Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні /* За ред. М. Д. Ярмаченка — К., 1991.
46. *Савченко О.* Реформування змісту шкільної освіти в контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського // Початкова шк. — 1999. — № 9. — С. 1–4.
47. *Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю.* Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навч. посіб. — Суми: СумДПУ, 2000.
48. *Сметанський М.* Загальнолюдські цінності в педагогічній спадщині Сухомлинського // Шлях освіти. — 1990. — № 3. — С. 43–45.
49. *Френе С.* Избранные педагогические сочинения. — М., 1990.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Історія педагогіки”	5
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія педагогіки”	5
Питання для самоконтролю	9
Список рекомендованої літератури.....	13

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *Н. П. Підлужна*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП
Зам. № ВКЦ-1767

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП